

2.3. Електронні ресурси біографічної інформації на сайтах бібліотек України для дітей

Біографічне знання як складова культури та як конкретна біографічна інформація розглядається нами як одна з найдавніших і найпродуктивніших форм трансмісії індивідуального суспільно значимого досвіду між поколіннями. Широке використання біографічних знань дає змогу активно впливати на формування світогляду, патріотичне, моральне та духовне становлення населення, насамперед підростаючих поколінь. Тому ресурси біографічної інформації є стратегічно важливою категорією, що впливає на трансформацію суспільства. Під електронними ресурсами біографічної інформації ми розуміємо (за В. І. Попиком) «сукупність даних, організованих для ефективного одержання достовірної інформації» [9, с. 39] (йдеться про інформаційний зміст, основний і довідковий, та про весь комплекс відповідного інструментарію). Зважаючи на те, що: а) сучасна людина формується як особа в медіанасиченому середовищі (що провокує інтенсивні зміни у способах і мотивах комунікативної взаємодії), б) в Україні існує відчутна цифрова нерівність, в) юні більшою мірою включені до інформаційних взаємодій, ніж будь-яка інша вікова група, маємо визнати, що в межах країни мають бути передбачені різні форми та рівні складності представлення біографічної інформації при повному повсякчасному забезпеченні її всезагальної достовірності, відкритості та цілісності. Вповні забезпечити ці вимоги можуть лише спільні, системні та цілеспрямовані зусилля бібліотек України як провідних центрів соціальних комунікацій, які зберігають, поповнюють, систематизують і розкривають зміст сукупної інформаційної бази біографіки, а також об'єднують довкола себе краєзнавців, біографів, митців і всіх небайдужих, чиї зусилля скеровані на примноження та поширення біографічних знань, зокрема і в культурно-освітній діяльності [8].

Українське національне шкільництво та бібліотечна справа, орієнтована на користувача-дитину, формувалися та існували в межах ворожих їм тоталітарних режимів, тому лише в умовах державної незалежності України з'явилися реальні передумови відкритого доступу до вивчення, адаптації та

поширення у суспільстві неупередженого, науково достовірного, акцентованого на державотворчих і вітаїстичних інтенціях біографічного знання, орієнтованого на користувача-дитину. Водночас, з огляду на специфіку користувача, який моментально реагує на зміни ціннісних орієнтирів сучасного суспільства, бібліотеки України для дітей були і є однією з найбільш схильних до оновлення та трансформації складових бібліотечної системи країни.

Інтенсивні темпи поширення мультимедійного простору, заснованого на конвергенції текстової, аудіальної, візуальної, графічної та анімаційної інформації, а також наданні користувачам можливості як сприймати її в режимі реального часу та діалогу, так і вносити у контент власні корективи (феномен віртуальної реальності), призвели до кардинальних організаційно-функціональних і технологічних трансформацій комунікаційного середовища дитячого читання, суттєво змінивши моделі читацької поведінки дітей та, як наслідок, сформувавши нові специфічні виклики перед організаторами дитячого читання, насамперед у мережі спеціалізованих бібліотек для дітей і юнацтва. Саме тут кращий світовий і вітчизняний досвід бібліотечної практики набуває нових рис, що безперечно актуалізує проблему вивчення й узагальнення їхніх напрацювань. Потребу в спеціальних дослідженнях ролі та місця дитячих бібліотек у новій соціокультурній ситуації відчули як самі ці бібліотеки [2], так і фахова та наукова спільнота на загал. У межах теми науково-дослідної роботи «Бібліотеки як центри формування ресурсів біографічної інформації», над якою упродовж 2013–2015 рр. працював Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, нами була зроблена спроба з'ясувати сучасний стан і перспективні завдання діяльності бібліотек України для дітей як центрів інтеграції, опрацювання та поширення біографічної інформації, державного гаранта забезпечення права дітей на вільний доступ до неї. Актуальність дослідження була обумовлена місцем і роллю орієнтованого на користувача-дитину біографічного знання у системі духовно-морального виховання юні та необхідністю його оптимізувати, зважаючи на драматичні події останніх років і соціокультурні виклики майбутнього. У своїх пошуках

і висновках ми засновувалися на аналізі звітної документації та контенту інформаційних порталів і сайтів провідних бібліотек України для дітей¹, а також теоретико-методологічному доробкові науковців ІБД НБУВ, зокрема монографії [9] та низці праць В. І. Попика [8; 10], дослідженні С. М. Ляшко [5], статтях Н. І. Любовець [4], Н. П. Марченко [6; 7], О. М. Яценка [11] та ін.

Оскільки діти природно зорієнтовані на прийдешнє, вони легко та з інтересом опановують новітні ресурси і технології. Це спонукає провідні дитячі бібліотеки України, котрі в межах вітчизняної бібліотечної системи є науково-дослідними, інформаційними, консультативними, координаційними, організаційно-методичними центрами з питань бібліотечно-інформаційного обслуговування та культурного розвитку дітей, організації та вивчення дитячого читання, значно інтенсивніше, ніж інші, вести роботу над запровадженням новітніх технологічних інновацій, запозичувати у зарубіжних колег і напрацьовувати власний досвід модернізації зокрема й біографічного знання. Так, у 2013 р. в Україні доступ до мережі Інтернет мали 675 бібліотек для дітей, електронну адресу — 626 бібліотек. Натомість станом на 1 січня 2015 р., коли в Україні функціонує лише 936 бібліотек для дітей², сучасними комп'ютерами укомплектовано 685 бібліотек, доступ до мережі Інтернет мають 568 бібліотек, електронну адресу — 550 бібліотек. На 1 листопада 2015 р. існує 313 самостійних сайтів і блогів бібліотек для дітей, а також окремих сторінок дитячих бібліотек на сайтах централізованих бібліотечних систем (центральні бібліотеки та філії). Для порівняння: наприкінці 2010 р. було 38 сайтів і 15 блогів.

Специфіка збереження та поповнення інформаційної бази біографіки (фонди книжкових і періодичних видань, інші документи на традиційних і електронних носіях) та її систематизації й розкриття змістового наповнення (каталоги, картотеки, колекції, бази даних) у мережі дитячих бібліотек

¹ Найцікавіші видання доступні в «Електронній бібліотеці методико-бібліографічних матеріалів» на сайті НБУ для дітей (<http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/Index>).

² Зважаючи на окупацію Криму та часткове припинення діяльності державних закладів на Луганщині та Донеччині.

України полягає в тому, що, надаючи доступ до фахово дібраної різнопланової, але безпечної та корисної юним біографічної інформації, вони формують саме безпечний для дитини інформаційний простір. А залучаючи до співпраці фахівців різних галузей, задіюючи інформаційні технології та інтернет-простір, консолідують спільноти навколо завдання створення максимально повного та відкритого середовища для розвитку дітей.

Традиційно особлива увага в діяльності бібліотек України для дітей приділяється організації та веденню довідково-бібліографічного апарату (ДБА), що поступово трансформується у формування електронних каталогів, електронних тематичних, фактографічних, краєзнавчих баз даних, зокрема повнотекстових. Із погляду біографістики найбільший інтерес становлять розмаїті електронні краєзнавчі ресурси, що містять значні масиви біографічної інформації (світлини, біографічні довідки, бібліографію творів і біобібліографію, повнотекстові документи, віртуальні виставки творів), а нині, з розвитком соціальних мереж і блогосфери, перетворюються на своєрідні центри гуртування краєзнавців чи митців різних поколінь (скажімо, «Моя Миколаївщина» Миколаївської ОБД (<http://labinlib.org.ua/mykolaiv/>), «Письменники Хмельниччини — дітям» Хмельницької ОБД (http://odb.km.ua/index.php?dep=1&dep_up=926&dep_cur=976), «Львівські письменники — дітям» Львівської ОБД (<http://lodb.org.ua/use-pro-lviv/lvivski-pysmennyyku-dityam>), серії пам'яток «Імена в історії», «У нас в гостях» Дніпропетровської ОБД, «Ріднокрай: історія і сьогодення» Хмельницької ОБД³ та ін.).

Водночас діти-користувачі потребують не просто біографічної інформації, а інформації цілеспрямованої, адресної, диференційованої, системної, актуальної, такої, що постійно оновлюється. Це засвідчує стрімке зростання у загальній структурі біографічних довідок відсотка інтернет-довідки. НБУ для дітей першою з дитячих навесні 2003 р. почала відповідати на запити користувачів у електронному середовищі.

³ Див.: Наші видання // Сайт Хмельницької ОДБ. – Режим доступу : http://biblio-child.dp.ua/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=6&Itemid=2

2005 р. віртуальна довідка бібліотеки стає корпоративним проектом «Віртуальна бібліографічна довідка: об'єднана довідкова служба бібліотек України» (на кінець 2014 р. входили 20 бібліотек, з яких 10 — дитячі) [3, с. 30]. Яскравим зразком довідкового сервера для користувачів-дітей, який забезпечує отримання оперативної (зокрема й біографічної) інформації, є база даних статей «КОРДБА» (<http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5501>), що із 2010 р. створюється у межах корпорації 15 дитячих бібліотек України, охоплює статті з 87 джерел розпису дитячих та педагогічних видань і доступна для всіх користувачів на сайті НБУ для дітей. Пошукова система бази дає змогу користувачам різного віку та рівня пошукових навичок легко знайти потрібну інформацію по персоналії (вона містить відомості, що не фіксуються іншими бібліотечними базами даних). Також зразком корпоративної діяльності бібліотек став спільний проект «Кращі Інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей» (<http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5646>), в якому задіяні 17 бібліотек та який містить чимало біографічної інформації (наприклад: «Видатні постаті» (<http://ridna.ua/cat/kulturna/vydatni-postati/>) та «Сильні українки» (<http://ukrainki.kanalukraina.tv>) у розділі «Історія України», «Всемирная история в лицах» (<http://www.vivl.ru/>) у розділі «Всесвітня історія»).

За умов глобальної інформатизації, стрімкого розвитку інформаційно-комунікативних технологій в електронному середовищі вагомою складовою документно-інформаційного ресурсу сучасної бібліотеки для дітей стають електронні інформаційні продукти, адресовані дитячій аудиторії. Їх завдання — у доступній формі навчити дитину працювати з інформацією в електронному форматі, спонукати до роздумів, пошуку, творчості, взаємодії. Важливо й те, що домінантними для подібних ресурсів є не «ідейність» чи «відповідність» інформації певним усталеним «офіційним вимогам», а її відкритість, оперативна доступність, множинність, багатоваріантність і креативний потенціал [6]. Серед новітніх форм роботи, зокрема і з біографічною інформацією, які активно запроваджуються у бібліотеках для дітей: флешбук (сплановане поширення інформації щодо постаті/книги/

події у соціальних мережах за попередньою домовленістю), веб-квест (гра чи завдання, що передбачають задіяння ресурсів Інтернету), віртуальна гра-мандрівка (містить кросворди, ілюстрації, аудіокниги, вікторини тощо, зазвичай на краєзнавчому матеріалі), електронний дайджест, скрайбінг (візуалізація за допомогою графічних символів, нова техніка презентації), буктрейлер, електронний інформаційний ресурс, бібліотрансформер (максимально повна фактографічна та бібліографічна інформація про об'єкт бібліюграфування, розміщена з використанням різних форм і засобів, скажімо: книжкова закладка, інформаційна листівка, інформаційно-бібліографічний словничок, мультимедійний урок-презентація, відеовікторина, відеоурок), тематична база даних і веб-урок. Та попри появу новітніх форм і методів роботи найпоширенішою формою популяризації біографіки серед дітей на сайтах бібліотек залишаються слайд-, відео- та мультимедійні презентації, засновані здебільшого на матеріалах, представлених на масштабних історико-документальних порталах і в електронних збірках музеїв і наукових бібліотек. Популярними є і віртуальні книжкові виставки, присвячені окремій персоні, що зазвичай містять добірки фотографій обкладинок книжок, разом із бібліографічним описом та анотацією, або фото реальних книжкових виставок, які відбулися в бібліотеці. Також поширені електронні видання (книги), які, з одного боку, уможливають вільний доступ до рідкісних видань максимально значній кількості користувачів, а з іншого — забезпечують діалог із читачем (змога широко публікувати свої твори приваблює дітей та залучає їх до співпраці з бібліотекою, вчить творити власне духовне середовище та матеріалізувати його).

Серед найцікавіших знахідок бібліотек для дітей щодо адаптації біографічного знання до потреб користувача-дитини — низка тематичних веб-квестів на орієнтованому на розвиток пізнавального інтересу до вивчення рідного краю сайті «Бібліоігротека» Рівненської ОБД (<http://bibliograph.jimdo.com>). Перший з них — «Письменники Рівненщини» — має в основі завдання-загадку та потребує синтезу інформації зі списку інтернет-джерел. Наступні — «Стежками його дивосвіту» (за творчістю Євгена Шморгуна) та «Секрет

успіху Олександра Ірванця» — розраховані на роботу учасників у групах (виконуючи завдання, користувачі вчать аналізувати та систематизувати отриману інформацію, знайомляться з біографією, творчістю, видавничою та громадською діяльністю земляка, а також створюють власні презентації). Зацікавлення користувачів-дітей викликають і розмаїті біографічні міні-проекти, які щоденно/щотижнево поповнюються впродовж року незначними за обсягом цікавими інформаційними блоками (скажімо, «Шевченко. День за днем» (<http://lodb.org.ua/nashi-proekty/shevchenko-denz-a-dnem>) і «Нобеліада» (<http://lodb.org.ua/nashi-proekty/nobeliada>) Львівської ОБД).

Як відзначають фахівці, за роки незалежності змінилися насамперед «...масштаби, зміст, характер бібліографічної інформації, відбулося поступове переосмислення завдань інформаційно-бібліографічного обслуговування з позицій підготовки юних читачів до життя в нових умовах гуманізації та демократизації суспільства» [3, с. 30]. Водночас поширення набули інтерактивні електронні інформаційні продукти, які «...значно впливають на мотивацію вибору літератури, розвиток читання, самоосвіти, творчої та соціальної активності дітей в умовах сучасного бібліотечного простору» [3, с. 30]. Одним із перших інтерактивних⁴ електронних біобібліографічних видань стала серія, присвячена ювілейним датам відомих дитячих письменників світу, на сайті НБУ для дітей (біобібліографічна мандрівка «Подорож країною казок Редьярда Кіплінга», бібліовояж «Пригоди дерев'яного хлопчиська» до 75-річчя першої публікації книжки російського письменника О. М. Толстого «Золотий ключик, або Пригоди Буратіно», пізнавально-ігрове досє «Літературними стежками Самуїла Маршака»⁵). Кожний ресурс містить розповідь про життя та творчість письменника і бібліографію, супроводжується ілюстративними аудіо-відео-музичними матеріалами і має розважально-дозвілліві сторінки, що містять логічні та ігрові завдання для пробудження зацікавленості дітей в уваж-

⁴ Кращі ресурси доступні на сторінці «Інтерактивні ресурси» на сайті НБУ для дітей (<http://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6145>).

⁵ Там само.

ному прочитанні творів. Зразком подібного інформаційного продукту може бути музично-бібліографічне ревію для дітей середнього та старшого шкільного віку «Серце, віддане музиці: Платон Майборода» (до 95-річчя від дня народження)⁶, котре дає змогу ознайомитися з творчою спадщиною композитора, присвяченими йому поезіями та крилатими висловами про нього, переглянути фотоархів митця та уривки з художніх фільмів, музику до яких написав П. Майборода, прослухати найпопулярніші пісні композитора у виконанні відомих українських і російських співаків. Окремий розділ ресурсу розповідає про співпрацю з Андрієм Малишком та історію створення пісні «Рідна мати моя» («Пісня про рушник»). Наявні також ігрові елементи та бібліографічний список видань і посилань на сайти в мережі Інтернет, присвячені видатному композитору. Подібним чином — яскраво, багатоаспектно, у різних формах та з дотриманням вимог достовірності й науковості — біографічна інформація представлена також на сайтах інших провідних бібліотек України для дітей (наприклад, Черкаської ОБД: літературна розвідка із серії «Їх імена — окраса краю» для учнів 7–9 класів «Нехай Україна у щасті буя — у тім нагорода і втіха моя» до 175-річчя від дня народження М. П. Старицького)⁷. Та попри інноваційні напрацювання значну частку біобібліографічних посібників для дитячої аудиторії, виставлених у вільному доступі на сайтах бібліотек, і досі складають традиційні списки, пам'ятки, інформаційні дос'є, присвячені видатним особистостям краю, творчості місцевих письменників, відомих представників української культури, що готуються дитячими бібліотеками, в основному, до їхніх ювілейних дат [1].

Окремо слід спинитися на біографічній та біобібліографічній діяльності Національної бібліотеки України для дітей, яка була і є науково-методичним, бібліографічним та інформаційним центром дослідження книговидання для дітей в Україні. Так, значний інтерес для дослідників становить «Електронна бібліотека НБУ для дітей» (<http://www.>

⁶ Кращі ресурси доступні на сторінці «Інтерактивні ресурси» на сайті НБУ для дітей (<http://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6145>).

⁷ Там само.

chl.kiev.ua/elibrary/Book/Index), де у вільному доступі викладена низка унікальних видань (скажімо, 25 дитячих книжок української шевченкіани). Понад чотири десятки постатей провідних вітчизняних дитячих письменників розкриває один із розділів електронного рекомендаційного покажчика «Природа і людина» — «Золота колекція дитячої літератури» (<http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=1866>). Кожна персоналія представлена світлиною, розлогою біографічною довідкою, бібліографією творів та літературою про письменника, а також низкою додаткових покажчиків і списків (художників-ілюстраторів творів, вебліографією тощо). Значні обсяги унікальної біографічної інформації щодо дитячих письменників України накопичуються також на ресурсі КЛЮЧ (Краща Література Юним Читачам) (<http://www.chl.kiev.ua/key>). На 1 листопада 2015 р. це близько сотні біографічних довідок про письменників-сучасників; значні за обсягом ювілейні сторінки, де акумулюються відомості про творчість ювіляра та відгуки щодо нього сучасників і нащадків (скажімо, «Анатолієві Григоруку — 80!» (<http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/101>), Юрієві Збанацькому — 100 років! (<http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/204>) тощо); «Аудіобібліотечка» (<http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowCategory/8>), в якій зберігається більше сімдесяти записів творів дитячої літератури в авторському виконанні; рубрика «Слово письменникові» (<http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowCategory/4>), де зібрані оповіді та інтерв'ю письменників про історії написання творів, цікаві випадки з життя тощо. Беззаперечним здобутком бібліотеки є серія біобібліографічних нарисів «Дитячі письменники України» (див.: «Електронна бібліотека методико-бібліографічних матеріалів» (<http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/Genre/52>)), при укладанні яких широко використовуються такі унікальні джерела, як домашній архів автора. Уже підготовлено п'ять випусків, присвячених знаковим постатям української дитячої літератури — Володимирові Рутківському (2009), Всеволодові Нестайку (2011), Анатолієві Качану (2012), Борисові Комару (2013), Наталі Забілі (2015). Кожний випуск містить широку розвідку про життя і творчість письменника, його автобіографію (зазвичай ексклюзивну — написану для

видання чи віднайдену в архіві), список основних дат життя і творчості, вичерпну бібліографічну частину («Видання творів», «Публікації у збірниках», «Публікації у читанках, хрестоматіях, навчальних посібниках», «Публікації у періодичній пресі», «Іншомовні видання», «Письменник про літературу та мистецтво для дітей», «Бесіди, інтерв'ю з письменником», «Література про письменника», «Web-бібліографія», а також, при потребі, «Драматичні твори», «Публіцистика», «Викладання творів у школі» та ін.), значний масив допоміжних покажчиків («Іменний покажчик», «Іменний покажчик художників-ілюстраторів», «Покажчик місць видань творів письменника», «Покажчик видавництв» та ін.). Матеріали у розділах подані за хронологією публікацій, у межах розділу — за абеткою прізвищ авторів та назв творів. Рецензії на твори розміщено за бібліографічним описом кожного документа.

Інтерес також становить Ретро-проект «Книжковий експрес з минулого» (<http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6550>), покликаний у новітній динамічній формі розкрити фонди бібліотеки перед юним читачем. Усі його серії містять значні обсяги біографічної інформації, зокрема іконографічної. Цікавою формою подачі матеріалу та унікальним змістовим наповненням приваблюють віртуальні виставки на сторінці «Музею книги» (скажімо, про Дору Добру, Олександра Копиленка (<http://chl.kiev.ua/default.aspx?id=7026>)). «Сторінка методиста» (<http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=3833>) містить, серед іншого, серію методичних порад і матеріалів «Великі українці», покликану допомагати організаторам дитячого читання у пропагуванні біографічного знання серед юні. З більш раніших напрацювань на увагу заслуговує серія рекомендаційних бібліографічних покажчиків-дайджестів для читачів старшого шкільного віку «Українська наука у світовій науці», що містить розлогі біографічні розділи щодо українських вчених («Творці хімії з України»⁸, «Творці фізики з України»⁹, «Учені-біологи

⁸ Містить відомості про: В. І. Вернадського, І. Я. Горбачевського, М. Д. Зелінського, К. Б. Яцимирського, А. Т. Пилипенка.

⁹ Містить відомості про: С. Корольова, І. Пулюя, О. Смакулу, Ю. Кондратюка, Б. Грабовського.

України»¹⁰, «Творці математики з України»¹¹). Кожна персоналія вміщує: фото, біографічну довідку, зорієнтовану на читача-дитину, бібліографію та посилання на видання, де можна прочитати про інших вітчизняних учених даної галузі знання. Цікавим є також посібник для учнів 7–9 класів «Українські письменники — герої художніх творів», що складається з окремих бесід¹². За основу групування джерел у ньому було взято біографічну канву життя або хронологічні межі творчості літературного діяча. Бесіди розміщуються за часом вступу письменника у літературний процес. Розповідь оперта на художні тексти, йому присвячені. Посібник містить вичерпну бібліографію художніх прозових творів по кожній персоналії.

На жаль, нині фактично зникли як ресурси вільного доступу сайти дитячих бібліотек, які опинилися на тимчасово окупованих територіях України. Натомість більшість із них містили значні обсяги біографічної інформації. Так, сайт Кримської РДБ поза іншим містив бібліоогляд книжок місцевої письменниці та перекладача Ольги Тимохіної¹³ з вичерпною бібліографією творів авторки за 1997–2002 рр., повністю засновану на регіональних виданнях і періодиці. Цікавими для біографіста є також біобібліографічні покажчики, присвячені життю та творчості Володимира Орлова, долю якого на достатньому науковому рівні досліджує бібліотека. На жаль, видання «И это всё о Крыме: Путеводитель по журн. „Крымуша”», «Мій Крим і я: дайджест із літературного краєзнавства», серія «Крымские писатели-юбиляры —

¹⁰ Містить відомості про: М. Ф. Кащенко, В. І. Липського, А. М. Окснера, М. Г. Холодного, І. І. Шмальгаузена.

¹¹ Містить відомості про: Г. Ф. Вороного, В. М. Глушкова, М. О. Зарицького, М. П. Кравчука, В. Й. Левицького, М. В. Остроградського.

¹² Бесіди присвячені: Г. С. Сковороді, І. П. Котляревському, Г. Ф. Квітці-Основ'яненку, В. М. Забілі, Є. П. Гребінці, Т. Г. Шевченку, Л. І. Глібову, С. В. Руданському, Марку Вовчку, М. П. Старицькому, І. К. Карпенку-Карому, Панасу Мирному, П. А. Грабовському, І. Я. Франку, М. М. Коцюбинському, Лесі Українці, Лесю Мартовичу, В. С. Стефанику, Марку Черемшині.

¹³ Добрые книжки Ольги Тимохиной. Библиообзор для юных читателей / Крымская республиканская дет. б-ка им. В. Н. Орлова ; сост. А. И. Олейникова, О. В. Чернецкая. – Симферополь, 2005. – 29 с.

детям и подросткам»¹⁴ містять вибірккову та не завжди ви-черпну інформацію. Досить розмаїтий за наповненням був сайт Централізованої бібліотечної системи для дітей м. Севастополя, що об'єднував сайти Севастопольської цент-ральної міської бібліотеки для дітей ім. А. П. Гайдара, бібліо-теки Дружби народів¹⁵ і бібліотеки ім. Г. О. Черкашина, та домени «Севастопольські художники»¹⁶, «Про крейсер «Михайло Кутузов», віртуального музею дитячої книж-ки письменника Євгенія Білоусова¹⁷, музею письменника Г. О. Черкашина¹⁸. Цікавим є насамперед Відділ рідкісної книги та Музей дитячої книги, де зібрано не лише доступні в інших книгозбірнях дореволюційні видання, а й друковані твори для дітей (книги, журнали, листівки, плакати), зокре-ма довоєнні краєзнавчі видання, унікальні колекції книг¹⁹. Сайт Луганської обласної дитячої бібліотеки містив сторін-ку «Гордість землі Луганської» (не дуже вдалі розповіді про Бориса Грінченка, Володимира Даля, молодогвардійців і краєзнавчий хронограф низької якості), а також електронну базу даних «Кращі люди Луганщини», серію «Наші люди»²⁰,

¹⁴ Як-от: Нузет Умеров : биобиблиографический мини-справочник / КРДБ им. В. Н. Орлова ; сост. О. В. Чернецкая, А. И. Олейникова. – Симферополь, 2006. – 53 с. – (Крымские писатели-юбиляры – детям и подросткам).

¹⁵ Бібліотека Дружби народів — філіал № 14 ЦБС для дітей м.Севастополя, що містить літературу про всі нації та народності, які на-селяють Крим.

¹⁶ Це віртуальний аналог виставки-продажу картин місцевих авто-рів, що понад 15 років діє в ЦДБ ім. А. П. Гайдара.

¹⁷ Музей діє з 2005 р. у м. Севастополі у дитячій бібліотеці № 16. Євгеній Білоусов — педагог, вожатий «Артека», автор 33 дитячих кни-жок, лауреат Державної Премії Автономної Республіки Крим, відзна-чений також Міжнародним Дипломом ІВВУ (ЮНЕСКО) імені Г.-Х. Ан-дерсена.

¹⁸ У Севастополі є Фонд історії та культури імені Геннадія Черка-шина, його ім'я носить дитяча бібліотека-філіал № 7, яка й створила Музей письменника Геннадія Черкашина у 2002 р. (9 розділів, більше 2 тис. оригінальних експонатів (твори, публіцистика, документи, на-городи, автографи тощо).

¹⁹ Зокрема, 557 книг з автографами із зібрання Бориса Каміра, за-ступника головного редактора видавництва «Дитяча література», по-вне зібрання книжок і матеріалів про життя і творчість А. Гайдара, зі-брання творів для дітей письменників Криму та Севастополя тощо.

²⁰ Пам'ятки, присвячені творчості місцевих письменників (Андрія

біобібліографічні покажчики «Письменники Луганщини — дітям» і «Гордість землі Луганської»²¹.

Фактором, який визначає формування біографічних інформаційних ресурсів для дітей, є їхні потреби в різному віці, зумовлені навчальною та пізнавальною діяльністю. Тому запорукою того, що ця продукція буде запитувана дітьми, стає її створення з урахуванням вікових і психологічних особливостей дітей-користувачів. Відтак визначальною умовою побудови ефективної системи біографічних ресурсів для юні є моніторинг потреб цієї категорії користувачів, бо лише об'єктивне уявлення про потенційного читача дає змогу створити ресурс, здатний як задовольнити реальні потреби, так і сприяти подальшому духовному та інтелектуальному розвитку особистості. Поступово ефективність донесення біографічної інформації до користувача-дитини стає предметом дослідження соціологічних бібліотечних служб. Так, під час моніторингу ефективності заходів із популяризації шевченкіани в бібліотеках України для дітей серед учнів 5–8 класів опитали 1400 респондентів з усіх областей України, з'ясувавши результативність проведених бібліотеками країни 7528 заходів. Один з важливих висновків дослідження полягає в тому, що діти, попри активну в них задіяність, віддали перевагу над традиційними формами роботи (тижні читання, голосні читання, краєзнавчі мандрівки, експрес-інформації тощо) їх модернізованим версіям (шевченківські читання мовами народів світу, вуличні акції, читацький марафон на встановлення рекорду безперервного читання «Кобзаря», літературні діалоги, засновані на родинних традиціях читання «Кобзаря», оформлення книги дитячих творів, присвячених Шевченкові) та новітнім, заснованим на інформаційних технологіях формам роботи (Всеукраїнська акція «Читай «Кобзар»! Формат не має значення», флешмоби, презентації). Відтак бібліотеки доклали багато зусиль до створення віртуальних ресурсів шевченкіани для дітей, які розміщуються на сайтах. Зокрема, набули поширення віртуальні книж-

Медведенка, Тетяни Дейнегіної та ін.).

²¹ Містять відомості про: Володимира Даля, Всеволода Гаршина, Володимира Сосюру, Михайла Матусовського, Миколу Руденка, Владислава Титова, Павла Аєдоніцького, Белу Руденко, Павла Луспекаєва.

кові виставки, екскурсії, презентації, квести, що передбачають пошук, інтелектуально-екстремальну підоснову, а також розвиток навичок інформаційної грамотності та культури. Серед найцікавіших проектів — Всеукраїнський віртуальний фотоконкурс «Map-Ukraine Шевченкіана» (започаткований НБУ для дітей), Міжнародний інтернет-конкурс Львівської ОБД «Що ви знаєте про Кобзаря?» (популяризував постать Шевченка серед читачів бібліотек Польщі, Росії, Білорусі, Казахстану та ін.), відеоперегляд «Т. Г. Шевченко — художник» (Дніпропетровська ОБД), відеорепортаж «Вінок пам'яті Кобзарю» (Полтавська ОБД), мультимедійна гра-вікторина «Що ми знаємо про Кобзаря» (Сумська ОБД), відеогодина «Пам'ятники Шевченку в Україні» (Черкаська ОБД), віртуальні мандрівки «Шевченко на Волині» (Рівненська державна ОБД), «Земля, яку сховає Тарас» (Тернопільська ОБД), «Світоч української культури» (Запорізька ОБД), слайд-подорож «Кобзар у бронзі і граніті» (Чернігівська ОБД), веб-подорож «Шевченківськими місцями» (Сумська ОБД) та ін. [7].

Окремо слід відзначити діяльність дитячих бібліотек України, спрямовану на зацікавлення дітей власним родоводом, біографічним пошуком як таким (Всеукраїнський родинний конкурс «Книга пам'яті мого роду» НБУ для дітей (<http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=7223>); відеопроєкт «Шевченкіана нашої родини» Херсонської ОБД (<http://www.library.kherson.ua>)). На жаль, досі ця робота проводиться здебільшого під гаслами значних ювілейних дат (завершення Другої світової війни, 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка), а не є щоденною системною діяльністю, спрямованою на виховання самоповаги та патріотизму як високої самооцінки в кожному з громадян країни. Водночас ці проекти не припиняють розвиватися з підбиттям підсумків конкурсу, що їх започаткував, а продовжують наповнюватися, розгортаючись у окремі повноцінні проекти на сайтах бібліотек, перетворюючись по суті в тематичні зібрання «родинних історій» у формі відеокниг і слайд-презентацій.

Різномплановим тематичним призначенням вирізняється блогосфера дитячих бібліотек, де, поряд з іншим, існують значні біографічні ресурси (скажімо, «Бібліотека-музей „Літературне Тернопілля”» бібліотеки № 2 для дітей

Тернопільської міської ЦБС (<http://librarymuseum.blogspot.com/>). Водночас саме у блогах з метою заохочення дітей до відвідання книгозбірні розміщують слайд-шоу біографічних ресурсів, повні версії яких доступні локально у бібліотеках. Наприклад, на блозі «НБУшка» НБУ для дітей (<https://nbukids.wordpress.com/>) розміщені слайд-шоу літературного екскурсу у життя та творчість українського письменника для дітей середнього та старшого шкільного віку «Зачинатель національної соціально-побутової прози: Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко» (до 235-річчя від дня народження), театральньо-бібліографічної розвідки для дітей старшого шкільного віку «Гордість української драматургії: Іван Карпович Карпенко-Карий» (до 170-річчя від дня народження), віртуальної музично-бібліографічної розвідки для дітей старшого шкільного віку «Голос і душа пісенної України: Маруся Чурай» (до 390-річчя від дня народження) та ін.

Зважаючи на нерівномірне і часткове оновлення фондів, все ще недостатню інформатизацію та відсутність технічного оснащення (насамперед у сільських і районних закладах), у пропаганді біографічного знання в бібліотеках для дітей України домінують традиційні форми роботи, тією чи іншою мірою модернізовані до запитів сучасного користувача, але й досі засновані на застарілій базі. Серед найпоширеніших заходів, відображених на сайтах (блогах, сторінках у соціальних мережах) бібліотек, — бесіди, бібліографічні огляди, виставки творчих робіт учнів, години цікавих повідомлень, голосне читання творів, ігри-дослідження, декади поезії, дні інформації, книжкові виставки, конкурси читців, літературні марафони (вікторини, ранки), літературно-музичні та літературно-художні композиції, поетичні сторінки, творчі галереї, театралізовані вистави, цикли зустрічей, тематичні свята і читання. Водночас значного поширення набули такі модернові форми роботи, як відеопроєкти, віртуальні та інтерактивні віртуальні виставки, а також цикли віртуальних книжкових виставок. Завдяки використанню відеоматеріалів (кліпи, рекламні ролики, майстер-класи), аудіозаписів, мультфільмів, фотоматеріалів тощо, використання яких уможливила саме поява у бібліотеках інтернет-центрів, значно поліпшилася візуальна та інформаційна якість масових заходів із популяри-

зації біографічного знання, посилюється їх вплив на дітей.

Підсумовуючи, маємо визнати, що увага вітчизняних дослідників до проблем формування електронних ресурсів, присвячених розкриттю біографічної інформації для дітей, не відповідає значимості цього феномену для формування вітчизняного гуманітарного інформаційного простору, відтак жива практика створення подібних інформаційних продуктів стрімко випереджає теоретичне осмислення і методичне опрацювання цього процесу. Зокрема бібліотеки України для дітей, виконуючи інформаційну, когнітивну (пізнавальну), освітню, культурно-виховну, ціннісно-орієнтаційну, просвітницьку, креативнорозвиваючу та бібліопсихотерапевтичну функції, стали активними творцями ефективного, змістовно привабливого мультимедійного середовища, найважливішим комунікаційним каналом доступу користувачів-дітей до якісних, сформованих на основі кваліфікованого відбору електронних і нонелектронних фондів біографічної інформації.

Важливо й те, що одним із ключових зрушень у поступі вітчизняної бібліотечної системи як провідного центру соціальних комунікацій є усвідомлення незворотності переходу від «бібліотекоцентризму» до осмислення ролі бібліотечних установ у якнайширшому колі різноманітних інституцій і громадських ініціатив. Бібліотеки для дітей України відіграють у цих процесах одну з провідних ролей. Залучаючи до співпраці фахівців різних галузей, завдяки використанню інформаційних технологій, опануванню інтернет-середовища, створенню власних електронних ресурсів, вони консолідують спільноти навколо завдання створення максимально повного й відкритого середовища для розвитку дітей, а надаючи доступ до фахово дібраної різнопланової, але безпечної та корисної юним біографічної інформації, формують безпечний для дитини інформаційний простір. Електронне середовище бібліотек поступово стає для дітей ефективною сходинкою до опанування навичок ведення дискусії, обговорень, інформаційно-пошукової та ігрової діяльності, тобто повноцінного комунікативного простору.

1. *Гажаман Н.* Науково-бібліографічні (краєзнавчо-бібліографічні) посібники бібліотек — ресурсна база майбутнього [Текст] / Н. Гажаман // Всеукраїнська науково-практична конф. «Бібліотеки для дітей в контексті культурно-історичного розвитку України», 20 лист. 2015 р. : зб. мат. / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Ю. Подкопна. — Київ, 2015. — С. 63–66.
2. Історія розвитку бібліотек України для дітей (кінець XIX — XX ст.) [Текст] : монографія / Нац. б-ка України для дітей ; А. І. Гордієнко, А. С. Кобзаренко (керівники авт. кол.) ; наук. ред. Л. П. Каліберда, Н. О. Новікова. — Київ : Ліра-К, 2015. — 592 с.
3. *Красножон В., Кисельова С.* Тенденції розвитку інформаційно-бібліографічних послуг бібліотек для дітей України за роки незалежності [Текст] / В. Красножон, С. Кисельова // Історія розвитку бібліотек України для дітей (кінець XIX–XX ст.) : монографія / Нац. б-ка України для дітей ; А. І. Гордієнко, А. С. Кобзаренко (керівники авт. кол.) ; наук. ред. Л. П. Каліберда, Н. О. Новікова. — Київ : Ліра-К, 2015. — С. 28–31.
4. *Любовець Н. І.* Українські мемуари в сучасному інформаційному просторі [Текст] / Н. І. Любовець // Наук. праці НБУВ. — К. : НБУВ, 2013. — Вип. 37. — С. 602–615.
5. *Ляшко С. М.* Біографічна довідкова справа в Україні (60-ті рр. XIX — 40-і рр. XX ст.) [Текст] : нариси історії / С. М. Ляшко. — Запоріжжя : Дике поле, 2006. — 88 с.
6. *Марченко Н. П.* Засадничі принципи та тенденції формування вітчизняних електронних ресурсів, присвячених книзі для дітей і дитячому читанню [Текст] / Н. П. Марченко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. — Вінниця : Нілан-ЛТД, 2014. — Вип. 4. : Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: стан, проблеми, перспективи створення та забезпечення доступу. — С. 367–375.
7. *Марченко Н. П.* Новітня Шевченкіана на сайтах провідних бібліотек України для дітей [Текст] / Н. П. Марченко // Укр. біографістика : зб. наук. праць. — К. : НБУВ, 2014. — Вип. 11. — С. 336–361.
8. *Попик В. И.* Библиотеки как интеграторы электронных ресурсов историко-биографической информации [Текст] / В. И. Попик // Библиотековедение. — 2014. — № 1. — С. 42–46.
9. *Попик В. І.* Ресурси довідкової біографічної інформації : історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку [Текст] / В. І. Попик. — К. : НБУВ, 2013. — С. 39.
10. *Попик В. І.* Biography — Біографіка — Біографістика — Біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень [Текст] / В. І. Попик // Укр. іст. журнал. — 2015. — № 3. — С. 124–138.
11. *Яценко О. М.* Персональна бібліографія, біобібліографія: термінологічний аналіз [Текст] / О. М. Яценко // Бібліотеч. вісник. — 2014. — № 5. — С. 24–29.